

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Ангел Маринов Петров, преподавател
в Катедрата по методика на Факултета по славянски филологии – СУ
„Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“,

област на висше образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология,

Докторска програма „История на българската литература“

Автор: Гергана Иванова Асенова, докторант в редовна форма на обучение
в катедра „Литература и етнология на ЮЗУ „Неофит Рилски“

Тема: *„Идеята за родното в учебникарската литература от 60-те години
на XIX век до Първата световна война“*

Научен ръководител: доц. д-р Елена Азманова - Рударска, ЮЗУ „Неофит
Рилски“

Данни за процедурата

Със Заповед № 74 от 19.01.2026 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“
съм определен за член на Научно жури, което да проведе публична защита на
дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по докторска програма
„История на българската литература“, професионално направление 2.1.
Филология, в област на висше образование 2. Хуманитарни науки. Автор на
дисертационния текст е Гергана Иванова Асенова, докторант в редовна форма

на обучение в катедрата „Литература и етнология“ на ЮЗУ. Всички документи във връзка със защитата са в изправност. От процедурна гледна точка не са забелязани нарушения на изискванията, предвидени в ЗРАСРБ и във Вътрешния правилник за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Биографични данни на докторантката

Гергана Иванова Асенова е родена на 09.10.1971 г. в град Радомир. Завършила е средно образование в родния си град в ТЕ „Н. Й. Вапцаров“ през 1990 г., а висше образование – ОКС Бакалавър по специалността Българска филология в ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2018 г. От същата година притежава професионалната квалификация „Учител по български език и литература“. Била е учител по БЕЛ в СУ „Св. св. Кирил и Методий“ в гр. Земен (2016 – 2020 г.). От 2020 г. и в момента е старши учител по БЕЛ в VI СУ „Св. св. Кирил и Методий“ в град Перник. Научните интереси на Гергана Асенова са в областта на историята на българската литература с акцент върху възрожденската литература.

Актуалност на темата

Дисертационното изследване на Гергана Иванова Асенова на тема *„Идеята за родното в учебникарската литература от 60-те години на XIX век до Първата световна война“* е пример за това как един действащ преподавател в българско средно училище проявява сериозни професионални способности, изследователски умения, научно любопитство и немалко трудолюбие при разработването на интересна и актуална за съвременната българистика литературноисторическа, културнообразователна и (не на последно място) социологическа проблематика. Използвайки умело

инструментариума на днешните хуманитарни науки, авторката на обсъждания труд прави задълбочен и целенасочен *диахронен анализ* на дълъг период от развитието на българската история, литература и образователно дело (от 60-те години на 19-ти век до Първата световна война), за да достигне до иновативни констатации за мястото, функциите и значението на концепта „родно“ в книжнината, чието предназначение е да служи за обучение и самообучение на ученици през посочения период. С право може да се отбележи, че въпреки наличието на немалък брой публикации по отделни аспекти на възрожденската литературна, културна и образователна история, досега толкова системно, научно обосновано и професионално изпълнено проучване на застъпените в дисертацията идеи, тези и концепти не се е появявало в българското научно и образователно пространство. Направената констатация ми дава основание да определя написаното от Гергана Асенова като стойностен принос към книжнината, посветена на проблеми на Българското възраждане.

Общо представяне на текста на дисертацията

Дисертационният труд *„Идеята за родното в учебникарската литература от 60-те години на XIX век до Първата световна война“* съдържа 234 страници научен текст – увод, три глави, заключение, последвани от научна библиография и библиография на използваните източници. Изследването се характеризира с жанровите особености на дисертацията – притежава всички отличителни черти на научен аргументативен текст в изискуемия за процедурата обем, който има качества (след получаването от автора на научната и образователна степен „доктор“) да бъде отпечатан като монографично изследване.

Ще започна своя преглед на *достойнствата* на дисертационния труд с отбелязване на няколко негови важни особености.

Първата особеност е *техническа*. Тя се отнася до твърде големия обем от изследвани литературни и исторически източници – *повече от 110*, които са основа за конструиране на всички идеи, тези, разсъждения и обобщения на докторантката. Извършена е достойна за уважение (и възхищение!) проучвателска дейност, която осигурява научно обосновани предпоставки за критически „прочит“ на значими за утвърждаване на концепта „родно“ времеви, литературни и училищни практики.

Втората особеност е *методологическа*. Тя е свързана с начина на мислене на авторката, с изчистената конструкция на структурните части на текста, с неговите идейни и прагматични базисни предпоставки, отнасящи се до:

- *генеалогия* на проблемите – „отчетливост“ на периоди в хронотопа на историческото развитие на българската учебникарска литература през упоменатия период;
- *морфология* на проблемите - системата от фигури, образи и символи, които формират възрожденската и поствъзрожденската представа за род, наследство, патриотизъм; хипостази на родното – бащино огнище; майчина песен, природа, героика и др.
- *технология* на проблемите – конкретни текстове в буквари, читанки, христоматии, помагала; структурни модели на текстовете; реторични средства за излъчване на патриотични импулси и пр.

Третата особеност е *реторическа*. Авторката изследва текстове от епоха, когато българският език е в период на преход и устройство, което е причина той да се отличава от съвременните български начини на книжовно изразяване. Езиковият усет и професионалната квалификация на школуван лингвист и литературовед, опитен преподавател по БЕЛ, обаче дава възможност на Гергана Асенова да предложи анализационен текст, който независимо от „старинните“ езикови източници, които тя често цитира, да „звучи“ естествено и увлекателно на съвременния читател и да превръща общуването с текста на дисертацията в истинско интелектуално предизвикателство.

Разбира се, както са казали древните философи, хубавото носи след себе си винаги и някои недобри последици. Оригиналният структурен модел на работата, предпочетен от докторантката, е причина и за отделни негови негативни ефекти. Те не са съществени за крайното положително впечатление от дисертационния текст, но аз съм длъжен да ги посоча тук. Така например разпределението на информационните ядра по линията на *исторически, типологически и биографични особености* през изследвания период създава предпоставки за немалко вътрешни повторения, за наслагване на сходна информация, за „концентрични кръгове“, които включват едни и същи събития, лица, факти, дейности (Св. св. Кирил и Методий, П. Хилендарски, Н. Рилски, Н. Бозвели, П. Р. Славейков и др.). Разбира се, тези забелязани от мен несъвършенства на труда аз се старая да „оневиня“ с моето методическо мислене относно понятието „дидактическо повторение“ и „принципа на спиралата“ – към вече казани неща за хора и събития се добавят нови факти, нови явления в нов контекст, които имат ново значение за отечествената

история, литература и образователно дело. Но на места „чувството“ за повторемост, за съжаление, остава...

Нещо важно, за което дотук не стана дума. Във всичко написано – систематизирана фактологична информация или оригинални литературоведски/културоложки разсъждения – ясно личи богатата теоретична осведоменост на авторката по проблемите на изследваната тематика. За мен основание за доверие и увереност в широтата на мислене и в достоверността на методологичните основи на разработката са примерите на често позоваване на трудове на изтъкнати наши специалисти по проблемите на Българското възраждане като исторически, литературен, социологически и културологичен феномен, изиграл важна роля за формирането на нашата национална идентичност, а именно проф. Николай Аретов, проф. Вера Бонева, доц. Огняна Георгиева-Тенева, проф. Силиян Стоянов, доц. Елена Азманова-Рударска и др. Особено впечатление ми направи фактът, че Гергана Асенова познава и цитира моя учител по възрожденска литература в СУ проф. Дочо Леков - всепризнат авторитет, но едва ли днес е популярен сред по-младите изследователи на възрожденския период като история и литература.

Приемам справката с приноси, изготвена от докторантката и приложена в края на дисертационния текст.

Авторефератът и в съответствие с този вид жанр и отговаря на основните постановки в основния текст.

Критични бележки и препоръки

1. Докторантката не прави разлика между *обект* и *предмет* на дисертационното изследване. Цитирам: „*Основен обект и предмет е*

литературният текст в учебникарската книжнина“, с.5. Няма как обектът и предметът на един изследователски проблем да са едно и също нещо!

2. Дисертационният текст няма ясно заявена *научна хипотеза*. Жанрът обаче го изисква!
3. В текста има нередактирани *пунктуационни грешки*!

Приноси

Гергана Асенова предлага свой прочит на възрожденски литературни текстове, които, използвани в учебни помагала – буквари, читанки, христоматии и др. – представят диференциални особености на концепта „родно“ в отечеството ни преди и след Освобождението на страната (1878 г.).

Направен е оригинален литературоведски, исторически и културно образователен анализ на събития, творби и образователни практики, които обогатяват представата за процесите на духовно израстване на българите в епохата на преход от робство към свобода.

Чрез умело приложение на литературноисторическия и на съпоставителния изследователски метод авторката научно обосновано и професионално методически осмисля проблеми и процеси с голяма просветителска, национално-консолидираща, идеологическа и социокултурна стойност, в резултат на което концептуализира и контекстово изяснява диференциалните признаци на понятието за „родно“ в сложния исторически, социално-икономически, обществен и културнообразователен етап от развитието на българската държавност.

Разработката дава идеи за начини на патриотично въздействие върху съвременните млади българи чрез история, литература, морал и идентичност в днешното ни общество.

Заключение

Дисертационният труд на тема *„Идеята за родното в учебникарската литература от 60-те години на XIX век до Първата световна война“* показва, че докторант Гергана Иванова Асенова притежава теоретични знания и изследователски умения, като демонстрира отлични способности за самостоятелно провеждане на научно дисертационно проучване.

В резултат на направения анализ на дисертационния труд предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Гергана Иванова Асенова в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, по научната специалност *„История на българската литература“*.

12.02.2026 г.

Рецензент:.....

(проф. д-р А. Петров)

REVIEW

by Prof. Dr. Angel Marinov Petrov, Lecturer
at the Department of Methodology, Faculty of Slavic Studies – Sofia University
“St. Kliment Ohridski”

of a dissertation submitted for the award of the educational and scientific degree
“Doctor (PhD)”,
Field of Higher Education 2. Humanities,
Professional Field 2.1. Philology,
Doctoral Programme “History of Bulgarian Literature”

Author: Gergana Ivanova Asenova, full-time doctoral student at the Department
of Literature and Ethnology, South-West University “Neofit Rilski”

Dissertation Topic: “The Idea of the Native in Textbook Literature from the
1860s to the First World War”

Academic Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Elena Azmanova-Rudarska, South-
West University “Neofit Rilski”

Information on the Procedure

By Order No. 74 of 19 January 2026 of the Rector of South-West University
“Neofit Rilski”, I was appointed as a member of the Academic Jury to conduct
the public defense of a dissertation for the award of the educational and scientific
degree “Doctor (PhD)” in the doctoral programme “History of Bulgarian
Literature”, Professional Field 2.1. Philology, Field of Higher Education 2.
Humanities. The author of the dissertation is Gergana Ivanova Asenova, a full-

time doctoral student at the Department of Literature and Ethnology of SWU. All documents related to the defense are in proper order. From a procedural standpoint, no violations of the requirements stipulated in the Academic Staff Development Act of the Republic of Bulgaria and in the Internal Regulations for the Development of the Academic Staff at South-West University “Neofit Rilski” have been observed.

Biographical Information about the Doctoral Candidate

Gergana Ivanova Asenova was born on 09 October 1971 in the town of Radomir. She completed her secondary education in her hometown at the Technical School “N. Y. Vaptsarov” in 1990, and her higher education – Bachelor’s degree in Bulgarian Philology at South-West University “Neofit Rilski” in 2018. Since the same year, she has held the professional qualification “Teacher of Bulgarian Language and Literature.” She worked as a teacher of Bulgarian Language and Literature at Secondary School “St. St. Cyril and Methodius” in the town of Zemen (2016–2020). Since 2020, and currently, she has been a Senior Teacher of Bulgarian Language and Literature at VI Secondary School “St. St. Cyril and Methodius” in the city of Pernik. Gergana Asenova’s research interests are in the field of the history of Bulgarian literature, with a focus on Revival literature.

Relevance of the Topic

The dissertation research of Gergana Ivanova Asenova on the topic “The Idea of the Native in Textbook Literature from the 1860s to the First World War” is an example of how an active teacher in a Bulgarian secondary school demonstrates serious professional competence, research skills, scholarly curiosity, and considerable diligence in developing an interesting and relevant literary-historical, cultural-educational, and (not least) sociological issue within contemporary Bulgarian studies.

Skillfully employing the tools of today's humanities, the author of the dissertation conducts an in-depth and purposeful diachronic analysis of a long period in the development of Bulgarian history, literature, and education (from the 1860s to the First World War), in order to reach innovative conclusions about the place, functions, and significance of the concept of the "native" in literature intended for teaching and self-education of students during the specified period. It can rightly be noted that despite the existence of a considerable number of publications on individual aspects of Revival literary, cultural, and educational history, such a systematic, scientifically grounded, and professionally executed study of the ideas, theses, and concepts addressed in this dissertation has not yet appeared in Bulgarian scholarly and educational space. This observation gives me grounds to define Gergana Asenova's work as a valuable contribution to the scholarship devoted to issues of the Bulgarian National Revival.

General Presentation of the Dissertation Text

The dissertation "The Idea of the Native in Textbook Literature from the 1860s to the First World War" comprises 234 pages of scholarly text – an introduction, three chapters, a conclusion, followed by a scholarly bibliography and a bibliography of the sources used. The study demonstrates the genre-specific characteristics of a dissertation – it possesses all the distinctive features of a scholarly argumentative text within the required scope for the procedure, and it has the qualities (following the author's award of the educational and scientific degree "Doctor") to be published as a monographic study.

I will begin my review of the merits of the dissertation by noting several important features.

The first feature is technical. It concerns the very large volume of literary and historical sources examined – more than 110 – which form the basis for constructing all the ideas, theses, reflections, and generalizations of the doctoral candidate. A research effort worthy of respect (and admiration!) has been carried

out, providing scientifically grounded premises for a critical “reading” of temporal, literary, and educational practices significant for the consolidation of the concept of the “native.”

The second feature is methodological. It is related to the author’s way of thinking, to the clear construction of the structural parts of the text, and to its conceptual and pragmatic foundational premises concerning:

- genealogy of the problems – the “distinctness” of periods in the chronotope of the historical development of Bulgarian textbook literature during the specified period;
- morphology of the problems – the system of figures, images, and symbols that shape the Revival and post-Revival notions of lineage, heritage, and patriotism; hypostases of the native – the paternal hearth, the mother’s song, nature, heroism, etc.;
- technology of the problems – specific texts in primers, readers, chrestomathies, and teaching aids; structural models of the texts; rhetorical means for conveying patriotic impulses, etc.

The third feature is rhetorical. The author examines texts from an era when the Bulgarian language was in a period of transition and formation, which accounts for its differences from contemporary literary expression. However, the linguistic sensitivity and professional qualification of a trained linguist and literary scholar, and an experienced teacher of Bulgarian Language and Literature, enable Gergana Asenova to offer an analytical text which, regardless of the “archaic” linguistic sources she frequently cites, sounds natural and engaging to the modern reader and turns engagement with the dissertation into a genuine intellectual challenge.

Of course, as ancient philosophers have said, the good always carries with it some less favorable consequences. The original structural model of the work preferred by the doctoral candidate also leads to certain negative effects. They are not substantial in relation to the overall positive impression of the dissertation, but I am obliged to note them here. For example, the distribution of informational cores along the lines of historical, typological, and biographical features during the examined period creates preconditions for a number of internal repetitions, for the layering of similar information, for “concentric circles” encompassing the same events, figures, facts, and activities (St. St. Cyril and Methodius, P. Hilendarski, N. Rilski, N. Bozveli, P. R. Slaveykov, etc.). Of course, I attempt to “justify” these observed imperfections through my methodological understanding of the concept of “didactic repetition” and the “spiral principle” – to already stated facts about people and events are added new data, new phenomena in a new context, which acquire new significance for national history, literature, and education. Yet in some places, unfortunately, the “sense” of repetition remains... Something important that has not yet been mentioned. In everything written – whether systematized factual information or original literary and cultural reflections – the author’s rich theoretical awareness of the issues within the researched topic is clearly evident. For me, grounds for trust and confidence in the breadth of thinking and in the reliability of the methodological foundations of the study are the frequent references to works by prominent Bulgarian scholars of the Bulgarian National Revival as a historical, literary, sociological, and cultural phenomenon that played an important role in shaping our national identity, namely Prof. Nikolay Aretov, Prof. Vera Boneva, Assoc. Prof. Ogniana Georgieva-Teneva, Prof. Stiliyan Stoyanov, Assoc. Prof. Elena Azmanova-Rudarska, and others. I was particularly impressed by the fact that Gergana Asenova is familiar with and cites my teacher in Revival literature at Sofia University, Prof. Docho Lekov – a universally recognized authority who is hardly

popular today among younger researchers of the Revival period as history and literature.

I accept the statement of contributions prepared by the doctoral candidate and attached at the end of the dissertation text.

The abstract complies with the requirements of this genre and corresponds to the main theses of the dissertation.

Critical Remarks and Recommendations

1. The doctoral candidate does not distinguish between the object and the subject of the dissertation research. I quote: “The main object and subject is the literary text in textbook literature,” p. 5. The object and the subject of a research problem cannot be one and the same.
2. The dissertation text does not contain a clearly formulated research hypothesis. However, the genre requires it.
3. The text contains unedited punctuation errors.

Contributions

Gergana Asenova offers her own reading of Revival literary texts which, used in teaching aids – primers, readers, chrestomathies, etc. – present differential features of the concept of the “native” in our homeland before and after the Liberation of the country (1878).

An original literary, historical, and cultural-educational analysis has been conducted of events, works, and educational practices that enrich our understanding of the processes of spiritual growth of Bulgarians in the era of transition from bondage to freedom.

Through the skillful application of the literary-historical and comparative research methods, the author scientifically and methodologically interprets problems and processes of great educational, nation-consolidating, ideological, and socio-cultural value, thereby conceptualizing and contextually clarifying the differential features of the notion of the “native” in the complex historical, socio-economic, social, and cultural-educational stage of the development of Bulgarian statehood.

The study offers ideas for ways of exerting patriotic influence on contemporary young Bulgarians through history, literature, morality, and identity in our present-day society.

Conclusion

The dissertation entitled “The Idea of the Native in Textbook Literature from the 1860s to the First World War” demonstrates that doctoral candidate Gergana Ivanova Asenova possesses solid theoretical knowledge and research skills, and shows excellent ability to conduct independent scholarly dissertation research.

As a result of the conducted analysis of the dissertation, I propose that the esteemed Academic Jury award the educational and scientific degree “Doctor (PhD)” to Gergana Ivanova Asenova in Field of Higher Education 2. Humanities,

Professional Field 2.1. Philology, in the scholarly specialty “History of Bulgarian Literature.”

12.02.2026

Reviewer:
(Prof. Dr. A. Petrov)